

«За контрастом до темних давніх часів з'являється роман, який оповідає про те, як сучасність поїдає минуле, аж поки воно не стане для наступних поколінь сухим скелетом, що втомлено торохтить кістками».

Антон Тусвальднер,
Salzburger Nachrichten

...що ти робитимеш, коли за день раптом не зможеш чи не матимеш права жити так, як століттями жила твоя родина? Якщо ти більше не зможеш говорити своєю мовою, святкувати свята, як того вимагає звичай, якщо тобі забороняють всю твою культуру, а тебе карають ще й за те, що ти народився таким, яким народився?

ISBN 978-617-614-133-4

Видавництво "Книги – XXI"

БЕРНД ШУХТЕР

ПОРА ВІТРІВ

БЕРНД ШУХТЕР

ПОРА ВІТРІВ

Бернд Шухтер
(нар. 1977 року в Інсбруці)

вивчав германістику, історію й філософію. Працює як письменник, рецензент, видавець і куратор літературних заходів, входить до кількох письменницьких об'єднань (Literatur Vorarlberg, IG Autorinnen Autoren, Grazer Autorinnen Autorenversammlung). Живе з сім'єю в Інсбруці.

Bibliothek der deutschsprachigen Literatur
Бібліотека німецькомовної літератури

Meridian серця
Meridian des Herzens

BERND SCHUCHTER

FÖHNTAGE

Roman

Ins Ukrainische übersetzt von *Oleksandra Hryhorenko*

Czernowitz
Knyhy – XXI
2016

БЕРНД ШУХТЕР

ПОРА ВІТРІВ

Роман

З німецької переклала *Олександра Григоренко*

Чернівці
Книги – XXI
2016

ББК 84(4АВТ)6-8Шухтер-44
Ш 98

Шухтер, Бернд

Пора вітрів : роман / Бернд Шухтер ; переклад з німецької
Олександри Григоренко. – Чернівці : Книги – XXI, 2016. –
152 с.

ISBN 978-617-614-133-4

Безтурботне дитинство означає любити футбол, цікаві вислови і відпустки в Південному Тіролі. А наслідком випадково розбитого вікна може стати не лише покарання, але й дивна дружба, що змусить бачити історію й політику в цілком буденних речах. Лукас, звичайний підліток з Інсбрука, знайомиться з відлюдькуватим Йозефом Ланером і дізнається від нього не тільки про історію рідного міста, але й Південного Тіролю, що досі був для хлопця тільки краєм ласощів і місцем відпочинку. У своєму романі Бернд Шухтер зображує зустріч Лукаса з історією в особі Йозефа Ланера і розкриває конфлікти у минулому, вирішення яких приносить благодатна пора вітрів.

ББК 84(4АВТ)6-8Шухтер-44

Видання здійснено за підтримки:
Державної канцелярії Австрійської Республіки
Австрійського культурного форуму
Goethe-Institut

Переклад здійснено у перекладацькому домі Лоорен.

[lo:ɾən]

Усі права застережено. Відтворювати будь-яку частину цього видання у будь-якій формі та в будь-який спосіб, у тому числі електронно, без письмової згоди правовласників заборонено.

Перекладено за виданням: Bernd Schuchter. Föhntage. Braumüller GmbH, Wien 2014.

© Bernd Schuchter, 2014

Braumüller GmbH, Wien

© Книги – XXI, 2016, видання українською мовою

© Олександра Григоренко, 2016, переклад

© Анна Стьоїна, 2016, обкладинка

© Роман Сабадаш, 2016, макет

Моїм дітям

*Хочеш зрозуміти, наскільки справді тісна
твоя батьківщина, — подорожуй. Хочеш
пізнати, наскільки мало часу тобі відмі-
ряно, — вивчай історію.*

Курт Тухольскі

1

Був ще ранній вечір, коли Йозеф Ланер помітив у вітрині малюнок і мимоволі заплакав. Йому відразу стало ніяково, й він зрадив, що теплий вітер, який цього дня обвівав вулиці старого міста, висушив сльози ще десь на півдорозі до вилиць. Ланер радів через якийсь дивний сором, що жодна сльоза не дісталася губ і не було солоного присмаку в роті. Він радів цій порі фену¹.

Світ є все, що відбувається. Все, що обвівається, пробурмотів Ланер і вже уважніше придивився до малюнка. Чому зображення саме сьогодні зачепило щось, що давно жило в ньому, а він навіть не підозрював? Ланер вважав, що розбирається у своєму внутрішньому світі, знає свої почуття; тим дужче його здивували ці сльози. Він не міг пригадати, коли плакав востаннє.

¹ Фен (також фьон) – сильний і поривчастий місцевий вітер, що дме з гір у долини. – *Тут і далі примітки перекладачки (якщо не вказано інше).*

Малюнок, який Ланер роздивився у вітрині, був зовсім непримітним серед іншої графіки. Якась літографія стриманих кольорів, можливо, офорт, підфарбований після виготовлення, крізь скло не видно, треба дивитися зблизька. Та на це Ланерові було й байдуже. На малюнку зображено жінку й чоловіка у національному одязі, той тип людей, що уособлював *тірольське*. Чоловік із довгою люлькою в правій руці, жінка із плетеним кошиком, з якого виглядали квіти й зілля. Ланеру спало на думку, що жінка в дірндлі² могла бути вагітною, її живіт здавався якимось пишнішим, і це бентежило, бо ніщо більше не вказувало на *особливий стан*.

Досі Ланер ніколи про це не думав, але зараз йому здалося, що таке враження справляв саме одяг, крій і складки тканини – ніби задумом, втіленим у цьому одязі, була плідність, впізнавана з першого погляду. Здорова, близька до природи порода людей, що перш за все є вірильною³.

Це слово. Ланер аж здригнувся від думки, що він і сам міг бути таким. Йому подумалося, що він міг би мати щось спільне з тірольцями на малюнку; це його налякало. Він почувався яким завгодно, але не вірильним. Він пригадував асоціації,

² Назва національного жіночого одягу, характерного передусім для Австрії та Баварії.

³ Від лат. *vir* – чоловік. Той, що має фізичні та біологічні характеристики зрілого чоловіка.

які викликав цей тип людей. Грубі й бліді фігури на картинах Ернста Непо, але перш за все вугласті тіла й обличчя в Альбіна Еггер-Лінца. Там теж був цей тип тірольця, який, незважаючи на тяжкі будні – скажімо, будні пастуха на луках, – попри всі зусилля веде дане Богом життя, спокійний і наділений здоровим тілом, тобто вірильний.

Ланер не знаходив кращого слова, якогось синоніма. Дивним чином він приписував вірильність і жінці на цьому малюнку, це він усвідомив лише зараз. Її жіночність у тяжі здавалася йому так само вірильною, бо як ще можна було б її описати? Мулієрильна⁴? Зовсім не те. Вони обоє, як є, обидві фігури на цьому малюнку були наче з однієї форми.

Ланеру стало самотньо. Вулицями віяв фен, і повільно починався вечір. Сутеніло.

⁴ Від лат. *mulier* – жінка. Слово, на відміну від «вірильний», є новотвором і в оригіналі, і в перекладі.

2

Матові відблиски сонця на блідо-зеленому «Фольксвагені», над ним синє небо. Чоловік за кермом минув тунель і додав швидкості, дорога пішла трохи вгору. На горизонті височіли гірські вершини, за деревами було видно лижний трамплін, Інсбрук лишився десь позаду. Мати мовчки сиділа біля батька, на задньому сидінні вмовився хлопець десь шести чи семи років. Тихий гуркіт мотора втомлював його, і він час від часу куняв. Він любив поїздки до Південного Тіролю так само сильно, як ненавидів добирання туди. Йому було нудно. І дивно, що дорога туди завжди здавалася довшою, ніж та сама дорога назад. Батько за кермом був у доброму гуморі і ввімкнув радіо трохи голосніше, грав шлягер Петера Крауса. «Rock 'n' Roll», якщо вже зовсім точно, австрійська версія музики п'ятдесятих. Музика Петера Александера, музика Вольфгангсзее, безтурботна повоєнна музика, музика гарного настрою. Невибagliва й весела.

— Ти пам'ятаєш цю пісню? — спитав батько в матері, та лише ніяково посміхнулася у відповідь. Він любив згадувати про свою молодість, свою молоду дорослість, про два-три танцювальні бари — більше їх тоді й не було. В одному з них він познайомився з матір'ю, це сталося так просто. Потім були спільні походи в кіно, поїздки по близьких і далеких околицях, і до Південного Тіролю теж. Тоді вони кружляли нескінченними вигинами старого шосе вгору до перевалу Бреннер на маленькому «Фіаті-500», їхній першій машині. Мотор був ззаду, а багажник спереду, у спеку вони мусили постійно зупинятися і доливати воду. Клоунське авто, але ж авто. Шматочок незалежності, інше життя у вихідні. Приємний вікенд, прогулянка, кава чи келих вина, чого ще бажати. Це вже було більшою розкішшю, ніж вони знали з дитинства. Обставини їхнього дорослішання переслідували батька й матір усе життя. Навіть тоді, коли настали кращі часи і майже все можна було собі дозволити. Дитинство стало якимось непевним спогадом про нестатки, осяяні, проте, ясним рожевим світлом. Було попри все гарно, промовляло це світло, гарно ж. Теплі й ледь меланхолійні почуття.

Надворі віяв сильний фен, було видно пилові вихори на Мосту Європи. «Фольксваген» почав трохи тремтіти, і батько поклав обидві руки на кермо.

На фургоні, який їхав перед ними, в різні боки теліпало брезентовий тент. Тепер мати затято мовчала, вона трохи боялася. Згодом вони вже повзли вгору по Шьонбергу, ближче до пропускного пункту просуватися ставало дедалі важче. Навіть коли людей було небагато, черга виникала миттєво, «Фольксваген» повільно проповзав по кілька метрів. Сонце чимраз дужче пекло у вікна, в авто було нічим дихати. Мати дістала наготовані гроші, коротка розмова з митником, під час якої він відраховував дрібняки у батькову долоню, потім їхали далі. Хлопець розслаблявся, за Шьонбергом дорога була для нього здебільшого приємною. Він рахував будинки, що пропливали мимо, потім авто з Німеччини й Голландії, які їх переганяли. Батько був обережним водієм, їхав спокійно й розмірено. Хлопець оглядав і долини, повз які проїжджало їхнє авто, питав, як вони називаються. Мати знала назви не тільки долин, але й прилеглих вершин та кряжів. Вона читала краєвид, наче книгу, а батько кивав. Хлопець забував назви вершин і долин, щойно мати їх вимовляла, але він захоплювався нею, бо вона знала їх усі. Він думав, чи коли-небудь, як стане дорослим, так само знатиме всі назви, і дивувався, скільки всього можна пам'ятати. Знати якісь речі, говорити з упевненістю було якоюсь ознакою дорослості. Це було для нього загадкою, і він питав себе, чи потім – коли вже подорослішає – взагалі

захоче мати це знання. Добре подумавши, хлопець вирішив, що радше не захоче. Він із великим задоволенням був дитиною, і якби було можна, таким би й лишався.

— Не забудь, нам іще треба обміняти, — сказала мати й одразу почала сортувати банкноти в гаманці. Батько кивнув і невдовзі скерував авто до заправки біля самого кордону, де була будка-обмінник. Батько й син чекали в машині. Хлопець читав у вітрині обмінника актуальний курс ліри до шилінга, але це нічого йому не казало. В Італії платили лірами, в Австрії шилінгами. Це просто було так. Тут хлопцеві не було над чим розмірковувати.

Та все ж він помітив, що курс змінився. Недавно тисяча лір коштувала десять шилінгів, рахувати було просто. Тепер курс був сім шилінгів, так йому здавалося незручно. Він сказав про це батькові, поки вони чекали на матір, той засміявся, наче хлопець сказав щось дурне. Потім вони поїхали далі.

Тепер хлопцю вже зовсім не хотілося спати, він не знаходив місця від хвилювання, що ближче вони під'їжджали до кордону. Мандрівка на Бреннер завжди означала, що він отримає особливі солодощі, щось, що було тільки в Італії. Такий собі ритуал, поїздки завжди були пов'язані з якимись

ласощами. Всі троє думали про певні речі, які куплять, і збудження хлопця було частиною цього радісного передчуття.

Хлопець думав про турецький мед⁵ і магазин іграшок у Штерцінгу, мати про італійський брендовий одяг, який тут був набагато розкішнішим і дешевшим, ніж в Інсбруці; можливо, вона думала ще про яблука, які вони купуватимуть цілими кошиками. Батько думав про вино і фокачу, яку можна було скуштувати тільки тут, італійський сир і *prosciutto crudo*.

Зразу за Бреннерзеє авто знову ставало в чергу, першими на очі потрапляли митні пости, що стриміли посеред краєвиду, як лисі голови, два шлагбауми, митники у формі. Австрійці давали знак їхати, кордон був за кілька метрів. Мати тримала паспорти наготові й кінчиками пальців водила по дерматинових обкладинках. Проте й тут на них чекав лише короткий погляд усередину авто, і вони вже в Італії. Хлопець притискався носом до скла і допитливо роззирався навкруги. На якомусь вказівнику було написано *Alto Adige*⁶.

— Чому тут інша назва? — звернувся він із запитанням до передніх сидінь. — Це ж Південний Тіроль.

Мати вдала, що не почула запитання. Батько злегка знизав плечима.

⁵ Поширена в Північному Тіролі назва південнотірольських ласощів, йдеться про нугу з мигдалем.

⁶ Італійська назва Південного Тіролю.

3

Лукас стрибав по вулиці, два стрибки на одній, потім на другій нозі, приземлявся ноги нарізно, як дівчата у дворі, коли грали в класики. Іноді він спостерігав за дівчатами й тоді, коли вони стрибали на скакалці, наспівуючи пісеньок. Часом йому й самому хотілося пострибати з ними, та друзі завжди смикали за рукав. Ці дівчачі ігри не для справжніх хлопців, які бігають стрімголов і лаються, кидаються камінцями й б'ються. Найневиннішою хлопчачою грою був футбол. І ніякої соціальної мобільності, дворова ієрархія сувора.

Дорога хлопця пролягала вздовж його будинку, повз готель на розі, квіткову крамничку, перукарню й кілька інших магазинів до тютюнового кіоску аж у кінці вулиці. В руці похрускувала зелена банкнота, він мав купити дві пачки сигарет на подарунок тітці від матері. Лукас минав неவிбагливі чотириповерхові будівлі, соціальне житло п'ятдесятих чи, може, шістдесятих років, де на нижніх поверхах були крамнички, перед

ними широкі тротуари й маленькі газони. Майже навпроти – нова Прадльська церква, проста, без прикрас, будівля з шістдесятих. Навколо церкви поприпулялися нижчі будинки – два поверхи, маленькі квартири, і ні садків, ні балконів. Житло для переселенців, оптантів із Південного Тіролю, які у 1939 році обрали Австрію. Ця забудова називалася «Новою Батьківщиною».

Дивна назва, думав Лукас, а що тоді *стара батьківщина*? І взагалі батьківщину можна отак просто побудувати? Стандартна забудова за рознарядкою, соціалістичне досягнення, генеральний план зрівняйлівки, аби нарешті побороти житлову скруту нижчих верств. Хто живе в гарній оселі, той має бути щасливим. Хіба важливо, що він і далі мусить працювати по дванадцять годин на день. Однак ці маленькі споруди здавалися справді затишними, хто б міг подумати? На один будинок лише чотири сім'ї, це ж розбазарювання площі! Отже, переселенців, які шукали нове житло, не могло бути дуже багато. І стара батьківщина мала залишатися досить гарною.

Зовсім по-іншому вписувалися у міський ландшафт будинки Райхенау, багатоповерхівки й висотки. Важкі, як уламки скель, і непривабливі у своїй бетонній пишноті, будівельні гріхи, писали про них газети, житлові хрущоби на місці кварталу бараків, яким Райхенау був після війни. На місці трудового табору націонал-соціалістів,

на місці аеродрому для спортивних літаків. На місці болота? Історія Райхенау була наче вигнання диявола Вельзевулом, чуми холерою.

Але свого часу в соціальному житті був сенс. У вухах Лукаса звучали слова батька. Розповіді про дитинство, скромні умови, невеличкі квартири, холод узимку, протяги й тісноту. Здебільшого це все ж були історії з дитинства баби й діда. Наче історія залежала від покоління. Від дідів – до батьків – до дітей – могло ставати лише краще. І звісно ж, війна, довга тінь десь на задньому плані, яку сьогодні вже ніхто не може уявити. Навіть батько.

Але соціальні будинки були тоді чимось особливим, сучасним, світлим, теплим. Нарешті великі кімнати, більше ніякої тісняви, навіть якщо не було меблів, щоб заповнити так багато простору. Тітка була щаслива, коли отримала свою квартиру в Олімпійському селищі. *Уявити важко, – батько, – вона півжиття мусила спати на канані в кухні, бо в квартирі батьків було тільки дві кімнати. Тітка була найстарша, молодші діти спали з батьками.*

Дві речі ніколи не мінялися в розповідях – легенда про голодне дитинство і значення Олімпійських ігор. Бо тітка ж отримала свою квартиру не в Райхенау, а в Олімпійському селищі. Це був великий поступ. На короткий час Інсбрук став центром світу, від чого йому залишилися борги на наступні півстоліття і соціальне житло.

Головне, що тітка була щасливою, і, можливо, вона тоді й справді думала придбати у свою стандартну квартиру ще й стандартні меблі, які виготовлялися десь на заміських фабриках за кресленнями урядових віденських архітекторів спеціально для стандартних форм сучасного житла. Сам задум «Ікеа» – меблі для простого народу, який у своїй шаблонній кухні смажив шніцелі з супермаркету для діток-школярів, котрі тільки й чекали, коли підуть учитися на машиніста чи водія автобуса. *Це соціалізм, якого зараз уже не можна уявити, – тітка. Це була соціал-демократія, – батько. Хоч наші діти пішли не на водіїв, а в лікарняну касу*⁷.

Так багато Лукас уявляти не хотів, його уява не сягала так далеко.

⁷ Ці обидва підприємства були в Австрії тими, куди традиційно йшла працювати молодь або дорослі лівих переконань і здебільшого з робітничих сімей. Консервативно орієнтовані громадяни радше ставали підприємцями або вступали до Австрійського селянського союзу. – *Прим. автора.*

Дитинство в ті часи. Хто ще й досі пам'ятає, що це значило? Таке дитинство можна передати лише в малюнках. Різкі тіні, все більш чи менш схематично, розмиті контури. Окремі кольори, як на побляклих фото, прим'яті фігурні краї, нерівне світло, потріскана у багатьох місцях поверхня. Все це має якісні наслідки, і не тому, що ці фото часто розглядали. Якісні спогади про дитинство.

Від фото до зйомки. Спогади про відпустку на «Супер-8», дитинство на півдні, в колишній Югославії, десь між Рієкою й островом Крк, Італія, перш за все Італія. Бібіоне, Червія, Пунта Сабб'юні, Єзоло, перш за все Єзоло.

Напружене хвилювання перед від'їздом. Авто забите вщент ще напередодні поїздки, останні дні перед нею сповнені дитячим нетерпінням.

Коли ми їдемо у відпустку, коли ми їдемо у відпустку, коли ми їдемо у відпустку? Навіть тричі промовлене запитання не наближає бажаної миті.

Потім намагання не заснути у саме той день. Не заснути за будь-яку ціну. Поборооти втому. Страх щось пропустити. І потім все одно сон, і знову не помітити, як батько посеред ночі, уві сні, несе тебе в авто. Нічні поїздки до Італії – через перевантажені дороги, через спеку. Прокинутися вже майже на місці. Тепле повітря, запах півдня і більше ніяких гір. *Коли ми нарешті приїдемо?*

Тиждень у якомусь готелі майже на пляжі. Готелі стоять щільно, за ними вулиця з різними магазинами, ресторанами, барами, аптекою. *Farmacia* – світиться зелена вивіска. Знову забули аптечку. Порозуміння у будь-який спосіб, жестикуляція руками й ногами. Так само і в готелі, в ресторанах, із продавцем морозива на пляжі й чоловіком, який торгує нарізаним кавуном і кокосами. Руками й ногами, окрім цього, хіба що якісь обривки слів, варварська мова. Варварська мова для варварів. Чужі. Чужі, тут це ми, не хтось інший. Руками й ногами. *Acqua minerale, Spaghetti Bolognese, Pizza Margherita, sin gas, con gas, Spumante*⁸. Спуманте, джерело чогось солодкого, що є тільки тут. *Il conto, per favore. Grazie*⁹. Руками й ногами. У готелях і в крамницях. За торговою вулицею – нічия земля. Містечко закінчується, за луна-

⁸ Мінеральна вода, спагеті болоньезе, піца «Маргарита», з газом, без газу, спуманте (*итал.*). *Sin gas* – приклад ламаної італійської, якою говорять туристи з Північного Тіролю, правильно «без газу» має бути *senza gas*. – Прим. автора.

⁹ Рахунок, будь ласка. Спасибі (*итал.*).

парком мостяться лише безбарвні підсобки для готельного персоналу. За ними сухі луки, ящірки між камінням, дощ на морі нечасто. *Руками й ногами*. Власне, це не потрібно. Тут усі говорять німецькою. Сюди приїздить у відпустку половина Інсбрука, інша половина відпочиває на Гардазеє. І, звісно, ці німці, завжди такі галасливі. Про це ти знаєш іще з дому, дорослішання серед туристів. Пихатість твердої валюти. Марка всемеро дорожча за шилінг. *Як тут все дешево*. Ти в сім разів дешевший від голосних німців. *Тут все таке, як удома*. Нюрнберзькі сосиски, булети, пиво «Пауланер» і газета «Більд». Трохи соромно говорити однією мовою з ними. Для італійців усі ми однакові. *Ми кращі німці*. Майже пошепки. Потім випадкова зустріч із кількома віденцями. Такі самі вульгарні й голосні, як і німці. Знову соромно й трохи гидко. *Ми кращі австрійці*. Гордість. Про це ти знаєш іще з дому. Гордість всупереч всезнайству, всупереч дойчмарці, всупереч уряду у Відні. *Віденці нас зрадили тоді. З баварцями*. Мантуя недалеко від Верони, власне, по дорозі в Єзоло. *У Мантуї, у путах там вірний Гофер був*¹⁰. Спогад з іншого часу. Ввечері перед сном болять живіт і рука. Живіт, бо було забагато *gelato*¹¹, руки позбивані, бо надто швидко тиснули на кнопки автоматів

¹⁰ Перший рядок пісні про героя Андреаса Гофера, гімн Південного Тіролю.

¹¹ Морозиво (*итал.*).

у ігрових салонах. *Будь ласка, ще один жетон, будь ласка.* Увечері прогулянка, вимитий і щойно причесаний, у легких штанцях і матросці, мати в спідниці, батько в сорочці і лляних штанях. *Це гарне місце, диригує мати, ми пройдемося ось тут,* батько притискає «Супер-8» до правого ока, дзижчить мотор маленької камери, *невимушено, зовсім невимушено ми прогулюємося повз батька,* та все одно заворожений погляд прямо в об'єктив, невимушена посмішка, губи матері нафарбовані червоним, згодом колір не можна буде роздивитися, щаслива сім'я. Це відпустка. В кадрі немає батька. Хтось має натискати кнопку. Консервований спогад.

Інше літо у дворі. Відпустка не на селянському обійсті, а у внутрішніх дворах міських будинків, дитинство у соціальних забудовах. Матері на кухнях, батьки на роботі. Діти граються у дворі з ранку до вечора, скромні, але захоплені ігри, *квач, футбол,* звісно, футбол, *народобол.* Порозуміння між дворовими народами в малих масштабах, хоч і йдеться всього-на-всього про те, хто в якій команді, кого виберуть зразу, кого останнім. На футболі найслабших ставлять на ворота і прикривають, навіть тут панує право сильнішого. Здебільшого найслабші – це дівчата, болісні сигнали симпатії. Війна в малих масштабах. Ієрархія сувора, і її потрібно дотримуватися. Лише ввечері голос матері: *Їсти!* Кволі спроби потягнути час. *Ще п'ять хвилин.* Вже темніє. *Йди! Негайно!*

Пригнувшись, прошмигнути під стіною, невелика втіха від того, що завтра все ж буде новий день.

Час, коли все заборонено. *Заборонено ходити по газонах. Заборонено грати в футбол.* Таблички давні, й ніхто не сприймає їх як заборони. Огрубіння звичаїв. Чинити опір намагаються лише старі мешканці. Крики за запиленими гардинами. *Каліка, нікчема.* Вишкіритися без жодного співчуття. Старі люди й так усі нацисти. Вбивчий аргумент, навіть якщо жодна дитина нічого за цим не уявляє. Нацистів не треба слухатись. Тільки коли футбольні м'ячі залітають у чужі садки, треба вдати покаяння. Ходіння в Каноссу, вибачення крізь зуби. *Нацистська свиня.*

На вихідних спроба бути сім'єю, вечори перед телевизором за спокійною програмою. Телевізійні події як обривки спогадів. «Dalli Dalli», «Прихована камера», «Розіграш», «Б'юся об заклад...» Чемпіонат Європи з футболу в Німеччині. Спорт як війна іншими засобами. У фіналі голландці мають значну перевагу над останньою командою Радянського Союзу. Після того СРСР розвалиться. Світ ставить диктатуру на коліна. *Комуністична свиня* не лайливе слово. Досить нацистів. Дитина дивиться тільки футбол. Цього літа більше немає нічого, що варто розуміти. По телебаченню йдуть фільми з Руді Кареллом. Смішний акцент, безжурний зміст. Безтурботне дитинство. Якесь уявлення про щастя. Літо.

5

Лукас прокинувся рано-вранці і швидко одягнувся. Попереду було ще багато літніх днів, та він все одно не хотів втрачати жодного. Вже кілька діб на вулиці ясніло небо, безхмарні, нескінченні, гарячі, без жодної тіні дні. Лукас бігав надворі з ранку до вечора, останнє літо перед початком серйознішої пори. Восени почнеться гімназія і тоді часу стане менше.

Думки про це Лукас відсунув подалі від себе, як миску з-під мюслів. Мати прибрала молоко і масло в холодильник. «Обід о першій, не забудь», – гукнула вона вслід своєму синові, але почула тільки, як із дзенькотом і грюкотом зачинилися двері квартири. Недбале хлопцеве *ага* проковтнув гумовий ущільнювач.

Петер, Ганс та інші хлопці вже чекали у дворі з м'ячем. Вже майже два роки вони жили спогадами про німецький Чемпіонат Європи і з того часу намагалися наслідувати гру і гравців. *Ти ван Брокелен, я ван Бастен*, кричали вони один одному. *Сьогодні*

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.